

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

ET KRIGSOFFERS ERINDRINGER

AF

MARA

*'tis true, 'tis pity,
and pity 'tis 'tis true.*

SHAKESPEARE.

1213 127

KØBENHAVN 1922

VERDENSKRIGEN 1914-18

8^e

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

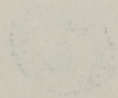
130019374271

0646

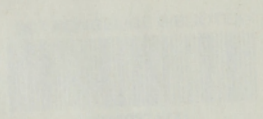

ET KRIGSOFFERS
ERINDRINGER

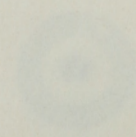
ET KRIGSOFFERS
ERINDRINGER

KØBENHAVN 1912

ET KRIGSOFFERS
ERFINDER

ET KRIGSOFFERS ERINDRINGER

AF

M A R A

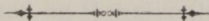
POLONIUS:

*"Madam, I swear I use no art at all.
That he is mad, 'tis true: 'tis true, 'tis pity;
And pity 'tis 'tis true: a foolish figure;
But farewell it, for I will use no art.
Mad let us grant him, then: and now re-
mains,
That we find out the cause of this effect,—
Or rather say the cause of this defect,
For this effect defective comes by cause;
Thus it remains, and the remainder thus."*

HAMLET Act II Scene 2.

POLONIUS:

Jeg sværger, at jeg bruger ingen Kunst—
At han er gal, er sandt, og det er sandt,
at det er Skade, og, at det er sandt,
er Skade! — den Figur var løjerlig; —
men lad den fare; jeg er ikke kunstig.
Indrømmet, han er gal, saa staar tilbage
at finde Grunden til en slig *effectus*,
nej heller Grunden til en slig *defectus*,
thi den *effectus defectivus* har
som Grund. Saaledes staar det nu,
og det er Sagens Stilling.

KØBENHAVN 1922

ET KRIGSOFFERS BRINDRINGER

AF

MARA

INDHOLD. I dette Bogen findes en samling af
de indsendte Breve, som er indkomne til
den danske Røde Kors, og som er af
den Art, at de indeholder en beretning
om de Krigsoffers Tilstand, og om de
Bredninger, som de har været udsat for.
De Breve er indsendte af de Krigsoffers
Familiemedlemmer, og de indeholder en
beretning om de Krigsoffers Tilstand, og
om de Bredninger, som de har været udsat for.

INDHOLD. I dette Bogen findes en samling af
de indsendte Breve, som er indkomne til
den danske Røde Kors, og som er af
den Art, at de indeholder en beretning
om de Krigsoffers Tilstand, og om de
Bredninger, som de har været udsat for.
De Breve er indsendte af de Krigsoffers
Familiemedlemmer, og de indeholder en
beretning om de Krigsoffers Tilstand, og
om de Bredninger, som de har været udsat for.

KØBENHAVN 1922

*Først Jernkuglen, saa Solvkuglen,
Brødkuglen og endelig Nervekuglen;
men for den største Del af Europa
siger jeg: »Quo vadis?»*

❖ **I** Januar 1919 kom den første Meddelelse om, at alle Centralmagtsundersaatter i Kina skulde udvises. Dette vakte stort Røre, og Alverdens Mennesker blev ivrige efter i største Hast at skille sig af med deres Ejendomme, hvad der imidlertid ikke altid var saa ganske let, da de mange Auktioner kun forringede Sagernes Værdi.

For mig personligt var dette et frygteligt Slag. Jeg, hvis Vugge havde staaet i Kina og som havde tilbragt min Barndom, Ungdom og mit Livs lykkeligste Tid der, havde vel nu og da beskæftiget mig med den Tanke, at jeg engang maatte komme til at forlade dette Land, nemlig for at min Søns Uddannelse kunde fuldendes i Europa; men at det skulde ske saaledes, havde jeg aldrig tænkt. Med utallige Traade var mit Liv knyttet til Kina, og tre Generationers Liv havde givet mig en dyb Kærlighed til dette Land og dette Folk.

Da jeg nemlig fra min Barndom havde været fuldt fortrolig med dette Folks Sprog (saavidt sligt lader sig gøre, thi at forstaa Kineserne falder kun i de aller færrestes Lod) og Sædvaner, havde jeg faaet en dyb Sympati for alle dets mange og gode Egenskaber. Jeg beundrede dets Høflighed, Hjælpsomhed og Hengivenhed for alle, der havde vundet dets Fortrolighed — og ikke mindst dets gamle, fine, grundfæstede og dybtgaaende Kultur.

Transporten skulde foregaa paa engelske Passagerskibe af noget ældre Type, som imidlertid foreløbig var omformede, saa de var blevet sat i Stand til at rumme et betydeligt større Antal Mennesker end tidligere.

Saa kom endelig den nærmere Meddelelse om Udskibningens Forhold; saaledes blev det nævnt, at Familier muligvis ikke vilde komme til at rejse sammen. Fra de forskellige »Treaty Ports« vilde de blive ført paa Tog, der gik halvt for engelsk, halvt for tysk Kapital.

Røret i det kinesiske Folk over denne Udvisning var betydeligt, skønt man naturligvis af Frygt for Regeringen ikke turde ytre sig højlydt. Dette vil bedre forstaas, naar man erindrer, at det betød Afskedigelse af 100,000 kinesiske Tjenestefolk blot i to »Treaty Ports«.

I Forbigaaende kan jeg fortælle, at flere af de Kinesere, som min Familie tidligere havde hjulpet paa forskellig Maade, hemmeligt kom til mig og tilbød mig at hjælpe mig til Flugt og lovede at skjule mig i deres Hjem — et Forslag, jeg selvfølgelig ikke kunde modtage, men som rørte mig dybt.

Som et Eksempel paa deres Hjælpsomhed kan jeg nævne følgende: Da vi var kommen i pekuniære Vanskeligheder og maatte forlade vor store Villa for at flytte til et lille beskedent Hus, maatte vi ogsaa afskedige alle vore Tjenere paa tre nær. Disse tilbød at tjene for halv Løn, hvad jeg imidlertid afslog, mod at de saa til Gengæld vilde besørge alle Husets Indkøb paa billigste Vis, hvad de ogsaa gjorde, og den næste Juleaften fandt jeg mit Bord pyntet med Blomster, Kager og Champagne, som disse fattige Mennesker havde slaaet sig sammen om at skaffe os.

Ogsaa mine Søsken, der alle er gift med Englændere, var dybt rystede over, at min Afrejse fra Kina skulde ske paa denne Maade.

Ved min Afrejse skrev jeg efterfølgende Brev til dem, der udtrykker de Følelser, jeg var besjælet af:

Mine kære Søsken!

Naar jeg tænker paa den Tid, der er svundet, vilde jeg gerne holde en Lovtale over al Ederes Godhed, I mine kære i Kina. Men hvorledes kan jeg det, naar min Skæbne lægger Beslag paa alle mine knuste Tanker. Det er ikke i Ulykken selv, man føler Smerten, men i den Stilhed, der følger efter; saaledes er dette Fyldbyrdelsen af, at de dyreste Baand maa briste. De Baand, der er knyttede et helt Liv igennem, og det er et Farvel til dem, med hvem jeg har levet mit hidtidige Liv. Jeg forsikrer Eder, jeg føler, at min Filosofi nu er i en Bølgedal; saa sandt, som et langt Samliv gør os til, hvad vi er. »De ældste Baand varer længst«. Sig mig, kan I forestille Jer, hvorledes jeg, der er gennembrængt af Østens Frihed, nu skal begynde et nyt Liv under Europas konventionelle Krav? Farvel — men for hvorlænge? Gid det, vi nu gaar i Møde, i det mindste maa vise sig venligt. Lad os haabe, at Tiden,

»den gamle Tigger«, ikke maa putte for mange Aar i sin Pose, for vi mødes igen.

Med mange kærlige Hilsener og inderlig Tak for al den Godhed, jeg har modtaget. Tro mig, Erindringen om den vil altid lyse paa Vejen for Eders M.

Jeg havde altsaa vænnet mig til Tanken om denne Rejse, selv om det var et Spring ud i det uvisse, og min Mand gjorde alt for at ordne vore Sager paa bedste Maade, hjulpet og støttet af mine Søskende, der var meget dybt grebne over, at vi skilles paa denne Maade. Et Par Dage inden Afrejsen kom der Telegram til en af mine Søstre fra en Repræsentant fra vor Slægts gamle Fædreland med det elskværdige Tilbud, at der, hvis det var nødvendigt, godt kunde skaffes Undtagelse fra Udvisningsordren for mig og min Søn, da jeg jo var født af nordiske Forældre, samt Forespørgsel om, hvad der var gjort for mig. Men da jeg dengang ikke kunde tænke mig at skilles fra min Mand, og da alt jo var ordnet, kunde jeg ikke tage mod denne Venlighed.

Altsaa den 28. Februar 1919 ankom vi til Byens Banegaard, hvor de forskellige Centralmagtsundersaatter var samlede, og her maatte vi vente fra Kl. 12 til 7, uden at Kineserne kunde give os nogen Oplysning om Grunden til den lange Ventetid. Endelig kørte Toget men kun for at standse igen ved næste Station, der laa en 20 Minutters Vej derfra. Vor Soveplads var daarlig, da den kinesiske Regering ikke havde sørget for at faa et tilstrækkeligt Antal Waggoner. Men vi haabede, at disse Ulemper vilde fortage sig under Rejsen. Her var der som sagt Ophold igen til Kl. 1 om Natten, og saa først begyndte Rejsen mod Syd. Ved 11-Tiden, medens vi ventede paa den lille Station, kom mine Søstre, der hele Tiden gennem deres kinesiske Tjenere var bleven holdt à jour om Rejsens Besværligheder, i Automobil og bad mig endnu engang betænke mig og gøre Brug af Gesandtens elskværdige Tilbud.

Vi fik saa alle en Sovewaggon, og Halvdelen af Turen forløb godt. Derimod var den sidste Del i høj Grad ubehagelig, da vi maatte skifte Tog, og der blev en saa stærk Kamp om at faa Plads, at kun de, der bedst forstod at mase paa, fik Sovepladser. Maden var ogsaa daarlig. Imidlertid var der dannet en Komité af Tyskerne, for at ingen skulde forlade deres Plads i Toget, før de havde Sikkerhed for, at Forholdene i Udskibningsbyen var ordnet. De kinesiske Soldater, som havde ledsaget Toget, var

imidlertid faldet i Søvn, og heraf benyttede de fleste Tyskere sig til at forlade Toget, uden at disse mærkede det. Kun en Snes Stykker, hvoriblandt jeg var, var det ikke lykkedes at komme af Sted, og disse enkelte blev nu omringet af de forvirrede Soldater. Dette var dog kun en ret tom Demonstration, og de lod ogsaa os andre gaa. Vi ankom da til vort Opholdssted, hvor ca. 300 Mennesker blev indkvarteret i en stor Bygning, afskildret med Tøj, der var saa tyndt, at det lige saa godt kunde være undladt. Maden og Forplejningen var ogsaa uhyre mangelfuld.

Medens vi nu var her, kom der et aabent, maskinskrevet Brev fra en tyskvenlig Neutral, hvori der meddeltes Tyskerne, at den forestaaende Rejse sikkert vilde blive meget haard, da Transportskibenes Indretning, som ovenfor anført, var uhyre mangelfuld. Alt dette virkede nedtrykkende og knugende paa mig, jeg tænkte paa mit Barn, det eneste vi havde, og bange Forudannelser for ham greb mig, saa jeg næsten ikke kunde udholde det. Jeg bad derfor min Mand tage ind til Byen (vort Opholdssted laa i Udhavnen) og søge at træffe min Broder, som jeg vidste opholdt sig der i Forretningsanliggender.

Flere Timer efter kom han tilbage. Han havde imidlertid truffet en Ven fra mit Barndomshjem, som vi stod meget nær, da baade han og vi Søkende var Venner, og hans Forældre havde været Venner med mine Forældre. Han kom i Automobil og hentede min Søn og mig til sit Hjem. Her opholdt vi os saa, og min Mand kom ogsaa og besøgte os.

Baade min Broder og denne Ven raadede mig til at modtage det omtalte Tilbud om Fritagelse for Udvisningsordren men mente dog, at jeg selv skulde bestemme det, og jeg telegraferede ogsaa desangaaende til min Søster. Senere fik min Mand tre Billetter til Rejsen, hvad der gjorde mig en Del usikker, men alligevel besluttede jeg dog at blive og telegraferede til den ovennævnte Embedsmand, at jeg modtog Tilbudet.

Jeg tog nu Afsked med min Mand, og den 13. Marts rejste han. I otte Maaneder opholdt jeg mig saa sammen med min Søn i denne Mands Hjem, og der blev ikke foretaget noget Skridt herimod.

I det hele taget blev flere Tyskere i Kina — bl. a. adskillige Læger — skjult og hjulpet af Kineserne. Man skumlede nok noget derover, men der blev intet gjort derfor.

Efter de otte Maaneders Forløb rejste jeg til min Søster og bestyrede hendes temmelig store Hus, medens hun imidlertid foretog en Rejse til England for at besøge en ældre Søn, som opdroges der paa en af de store Skoler, og som hun ikke havde set i fem Aar.

Da min Længsel efter at gense min Mand var meget stor, syslede jeg nu ivrigt med Tanken om at komme til Europa, hvad der imidlertid var bleven en meget vanskelig Sag, da der nu kun gik ganske faa Skibe, og Folk maatte tage Billetter et halvt, ja et helt Aar i Forvejen.

Nu kom der netop Meddelelse om, at der skulde afgaa et Skib til Europa, en japansk Dampers med japansk Besætning, men lejet af den tyske Regering og med tysk Administration om Bord for at bringe de Tyskere hjem, der havde været i japansk Krigsfangenskab.

Forud havde jeg henvendt mig til den skandinaviske Gesandt, og han havde forespurgt i den engelske Legation, om det kunde lade sig gøre for mig, som gift med en tysk Undersaat, at rejse med et engelsk Skib — og hertil var der svaret Ja.

Imidlertid var der jo den Fordel ved det andet Skib, at Rejsen var gratis. Ved Forespørgsel hos den tyske Vicekonsul om Forholdene om Bord blev der svaret, at jeg godt kunde faa en Kabyt til mig og min Søn sammen med en anden Dame og hendes Barn, og om at der var sørget for de rejsendes Bekvemmelighed under Rejsen som f. Eks. Bad og lignende. Hertil blev der svaret, at alt var indrettet paa bedste Maade.

Jeg besluttede altsaa at rejse; mine Søstre udstyrede mig nu paa bedste Maade med Tøj, fordi mine Kufferter var gaaet tabt i »Campen«, og den 26. Marts 1920 rejste vi.

Først tog vi med Toget til Havnen, hvor Skibet laa, og jeg gik ned og saa paa det. Det første Indtryk tiltalte mig ikke. Det var et japansk Skib og havde japansk Flag i Agterstavnen, men hvad der først faldt i Øjnene var den store Skorsten, der prangende og udfordrende var malet i de tyske Farver.

Det eneste Sted, vi skulde anløbe under Vejs, var Sabang i hollandsk Indien, saa vi maatte holde godt Hus med Vand og Mad under Vejs.

Saa rejste vi altsaa den 1. April 1920. Havet selv var for det meste roligt og godt under Rejsen, men For-

plejningen blev slettere og slettere. Min Kahyt laa under Bageriet, saa der var en ulidelig Varme, navnlig naar man betragter, at det var i Troperne, og Nætterne var frygtelige. Maden blev lavet af Soldater, der var blandt de tidligere Krigsfanger, og den blev stadig daarligere, jo mere Rejsen skred frem. Alle Mænd maatte hjælpe med til at slæbe de tunge Kasser med Levnedsmidler op fra den underste Del af Lasten — ja selv Drengene i 14—15 Aars Alderen maatte hjælpe med. Alle Kvinder, hvis Mænd ikke var Officerer, blev tvunget til at hjælpe til med at skrælle Kartofler o. l. Og hvis nogen protesterede, maatte de betale 5 yen for hver Gang de ikke deltog i Arbejdet.

Brødet, der var indkøbt i Japan — i for stor Mængde — blev muggent, saa det var ganske uspiseligt, undtagen den aller inderste Del. — Alt som Rejsen skred frem, blev den tyske Komité, der ledede Administrationen, mere og mere fordringsfuld. Overalt paa Skibet prangede »Verboden« ret som et Symbol paa hele Systemet.

Da vi kom løb Sabang, var der selvfølgelig mægtig Glæde, og alle strømmede i Land og nød de smukke Omgivelser, saa vidt man da var i Stand til det i den frygtelige Hede. Nogle ganske enkelte lykkedes det at faa Værelser paa det eneste Hotel, der fandtes dér paa Øen. Men da der kun i alt var 20 Værelser, og Antallet af Passagererne var 750, maatte de fleste — deriblandt jeg og min Søn — sove om Bord. Vi fik noget Mad paa Hotellet — med stort Besvær og meget dyrt — det var det hele. Efter 2¹/₂ Dags Forløb rejste vi igen.

Da vi kom gennem Suezkanalen og nærmede os Port Saïd, mente flere af Passagererne, at de maaske kunde faa Lov at gaa i Land, men dette blev der nu intet af. Tværtimod fik Skibet Ordre til at gaa midt i Strømmen, og dette maatte den japanske Kaptejn føle som en Fornærmelse for sit Skib, og derfor højste han Karantæneflaget som en Art Demonstration, skønt der aldeles ikke var Smitte om Bord. Derimod fik flere indfødte Lov at komme op paa Skibet, hvor de gjorde ret gode Forretninger ved at sælge forskellige Ting.

Vi kom nu ind i Middelhavet men saa intet Land, da vi sejlede midt ude paa Havet. Da vi passerede Gibraltar, bemærkede vi, at man betragtede os meget nøje gennem Kikkerterne. Det var atter »den tyske Skorsten«, der irriterede.

Hidtil havde Havet som sagt været roligt, men da vi kom ind i »den spanske Sø«, begyndte det at rulle meget

stærkt, og i 10 Timer led vi ganske forfærdeligt. Alt om Bord ramlede sammen mellem hinanden. Tallerkener, Glas, Garderobegenstande flød mellem hinanden, og Passagerernes Tilstand var frygtelig. Mange var søsyge, Børn skreg af Angst, og det hele mindede om et stærkt Jordskælv.

Da vi nærmede os Cuxhafen, kom en tysk Komité om Bord for at se paa Forholdene. De arbejdede hele Natten, og da deres Arbejde var endt, tilbød de at udbetale dem, der intet ejede, en lille Sum Penge. Alt dette skete med sædvanlig tysk Embedsmandsværdighed, temmelig brøstigt og under høje Veklager over de sørgelige Forhold i Tyskland. En Ting, der ogsaa vakte en vis Opmærksomhed, forbundet med et let komisk Skær, var, at en højtstaaende Officer, der havde været Guvernør i en af Tysklands Kolonier i Kina, fik traadløs telegrafisk Meddelelse om, at han var udnævnt til Viceadmiral over »den tyske Flaade«.

Endelig efter 52 Dages Sørejse lagde vi til i en af de største Havnebyer, og Skibet modtoges af store Menneskemængder og Musikkorps for at hylde Ekspeditionen.

Jeg var nu endelig i Land og havde telegraferet traadløst til min Mand om at komme og hente mig og min Søn. Først flere Timer efter kom han.

Det Indtryk, jeg fik af Tyskerne under Kørslen med Toget fra Havnen til Byen var, at de var meget magre, udslidte og slappe, især Mændene. Min Mand kørte os nu til en Lejlighed, han havde lejet hos en bortrejst Dame, han havde lært at kende gennem en bekendt fra Kina.

Jeg saa straks, at der var kommet noget fremmed og rastløst over ham.

Forholdene i det nye Tyskland tiltalte mig aldeles ikke. Der var over alt og alle noget forvirret og jagende, som om de aandeligt havde lidt et Brud under Krigen. Paa min Mand virkede det saaledes, at han altid var ude og meget hyppig paa Rejse.

Under alt dette blev jeg syg. Det begyndte med en underlig Susen i mine Aarer, jeg følte mig ikke Situationen voksen og plaget af alt. Navnlig naar Skyerne samlede sig, var det galt. Ogsaa for min Søn var jeg urolig. Maden var ikke nærende og meget dyr, og han spiste kun lidt og blev greben af Nervøsitet og Uro.

Min Mand sendte nu Bud efter en Læge. Han kom, en ældre Mand, saa lidt paa mig, bemærkede, at jeg var meget mager og sagde kun, idet han trak paa Skuldrene:

»Det er et Krigsoffer!« Saa gik han uden at foreskrive nogen Medicin eller give nogen Forskrift.

Det, der plagede mig mest, var at jeg i høj Grad led af Søvnløshed. I Kina havde jeg altid kunnet sove og havde nu og da forestillet mig, at Søvnløshed maaske engang kunde ramme mig, og da vilde det være noget frygteligt — og nu fik jeg det altsaa at føle.

Nogle Dage senere kom Lægen igen for at tale med min Mand om en eller anden Sag, og jeg bad ham da om et mildt Sovemiddel, hvad han ogsaa gav mig med den Bemærkning, at jeg ikke maatte blive en Slave af det.

Nu begyndte min aandelige Depression ogsaa at antage andre Former. Jeg følte stadig, at jeg ikke kunde finde mig til Rette her i Europa, og desuden stod det for mig, som om jeg havde mistet min Mands Hengivenhed.

Naar jeg talte, var det mig, som om der ingen Mening var i min Tale, og det blev værre og værre, navnlig da jeg var nødt til at passe Huset alene, inden vi kunde faa nogen Pige; endelig fik vi en; hun var bleven os anbefalet af en Urtekræmmer, der i høj Grad roste hendes Dygtighed og bemærkede, at hun vilde være udmærket i et Hus, hvor hun kunde lede det hele f. Eks. paa Grund af Fruens Sygdom eller lignende. Hun viste sig virkelig ogsaa ret dygtig; gjorde godt rent, men lavede ikke god Mad. Hun var ret ekscentrisk paa mange Maader og klagede ofte over stærke Hovedsmerter. Hun havde raadspurgt en Nervelæge derom, en udmærket Mand, som hun roste i de højeste Toner, og ham raadede hun ogsaa mig til at konsultere. Saa kom han da ogsaa en Dag. Det var en ældre Mand ved Navn Dr. H., og da jeg saa ham, slog det mig straks: »Den Mand er sindssyg«.

Han undersøgte mig nøje og udtalte, at jeg led af forstyrrede Tanker. Jeg skulde have Ro og Fred, ligge hele Tiden og ikke modtage Besøg, have Sovemedicin og ellers plejes af Pigen. Da jeg spurgte, om jeg ikke kunde komme paa et Hospital, svarede han, at der ikke var Plads paa saadanne der i Byen. Det havde nemlig hele Tiden staaet for mig, at det eneste, jeg længtes efter, var at komme et saadant Sted.

Dr. H. kom nu engang om Ugen og saa til mig — og der var en Ting, der altid forekom mig meget besynderlig — han kyssede ofte min Haand. Han fortalte mig ogsaa en Dag, at han havde været meget syg og været bange for at se Folk; saa man vil se, at min Opfattelse

af ham havde været korrekt. Han havde stadig talt om, at han snart skulde rejse, men inden Rejsen kom han med en anden Læge (ingen Nerverlæge), der ogsaa undersøgte mig men erklærede, at der ikke skulde foretages »nogen Operation«!

Da han skulde rejse, sagde Dr. H.: »Jeg vil, at De skal blive rask, saa jeg kan give Dem tilbage til Deres Mand og Deres Søn.«

Da han vendte tilbage fra sin Tur med sin Lystyacht, kom han igen og saa til mig. Hans Stedfortræder havde givet mig Lov til at forlade mit Værelse og tilladt, at jeg sad ved Vinduet og saa ud. Dette dadlede Dr. H. meget og udtalte ligefrem, at det var forkert. — En Dag kom min Søn hjem og sagde, at han var svimmel, og vi lod ham derfor lægge sig lidt paa en Sofa. Vi omtalte dette for Lægen, som undersøgte ham, — ikke uden en vis Uvilje fra Barnets Side, fordi han altid havde haft en vis Rædsel for Læger — og erklærede, at han var et meget sart Barn, der skulde hvile meget.

Min Mand havde passet mig meget omhyggeligt og under det hele vist sig meget taalmodig. Jeg havde ogsaa Perioder, da jeg havde Anfald, hvor jeg maatte skribe og gøre Støj. Jeg havde hørt, at Lægen havde sagt, at jeg led af mental Depression, og jeg havde derfor den Forestilling, at jeg kunde gøre og skribe, som jeg vilde.

Ikke desmindre havde jeg — i min Sygdom naturligvis — sagt til Lægen, at jeg syntes, jeg kom saa daarligt ud af det med min Mand. Han havde da sagt, at jeg skulde lyve for ham og sige, jeg havde det bedre. Engang havde han f. Eks. været paa en Fodtur med et Par Venner, og da han kom hjem, havde han en stor Buket Lyng med til mig. Jeg løj da for ham og sagde, det var bedre — men saa kom Anfaldene igen, og jeg maatte raabe og græde og kunde næsten ikke taale at se ham.

Det blev værre og værre, og skønt jeg var syg, forstod jeg dog, at min Mand ikke var rask og at ogsaa han var meget deprimeret. Jeg omtalte det til Lægen, der ogsaa halvt lokkede ham til at besøge sig, — da han ikke havde megen Tiltro til Læger —, undersøgte ham og erklærede, at der ikke var noget videre i Vejen med ham.

I Efteraaret flyttede vi. Vi havde da lejet tre Værelser af en Lejlighed hos en Enke. Vi flyttede altsaa ind i den nye Lejlighed. En enkelt Ting husker jeg tydeligt. Min Sindsstemning var meget nedtrykt, og skønt vi boede

højt til Vejrs, plagede det mig meget, naar jeg hørte Folk gaa nede paa Gaden. Navnlig om Morgen, naar Arbejderne gik paa Arbejde, og det var mig, som om jeg hørte Trin paa min Grav. En anden forvirret Tanke var, at jeg troede, jeg havde begaaet et eller andet straffbart — hvad vidste jeg ikke — og jeg frygtede derfor for at blive arresteret.

Disse Tanker vidste min Mand, og da han fortalte Lægen derom, havde denne slaaet det hen og sagt, at der var et stort Skridt mellem Dødstanken og Udførelsen af denne.

Ogsaa Barnets Tilstand foruroligede mig, han blev mere og mere nervøs Dag for Dag.

Saa kom den 23. Oktober. Min Mand, der ellers havde sovet i vor gamle Lejlighed i S—stræde, fordi der der var Telefon, som han paastod ikke at kunne undvære, kom tidligt paa Morgenstunden ind i mit Værelse sammen med Dr. H. Jeg havde hele Tiden været meget ophidset. Den Medicin, jeg skulde have haft, havde jeg nægtet at tage, fordi jeg følte mig saa svimmel efter den, og da Pigen rakte mig den, havde jeg slaaet til hendes Haand, saa det var bleven spildt paa Gulvet. De talte begge om, at jeg skulde rejse, og jeg var meget uvillig. Til sidst sagde Lægen: »De har tre Gange sagt, at jeg skulde gaa, nu vil jeg ikke mere behandle Dem.« Hvorpaa han gik i Vrede. Hele Dagen var jeg meget fortvivlet og syntes, at nu kunde det ikke blive værre.

Saa om Aftenen ved 8-Tiden gik Døren op, og der kom to stærke Sygepassere ind i Stuen, styrtede sig brutalt over mig og slæbte mig ned ad Trapperne og satte mig ind i en Automobil. Min Mand fulgte med og søgte at berolige mig ved at sige, at han vilde blive Natten over i Hospitalet hos mig, men intet kunde dæmpe min forfærdelige Angst.

Vi kørte og kørte, og endelig standsede Automobillet foran en stor Glasdør, og jeg blev trukket op ad en bred Trappe med en rød Løber og skubbet ind i et Værelse, hvor to kraftige Sygeplejersker tog fat i mig og tog mine Klæder og Smykker af mig. Jeg saa min Mand i Værelset, men kort efter saa jeg ham forsvinde ud i Korridoren. Jeg følte et Stik i Benet og forstod, skønt jeg aldrig før havde faaet nogen Morfinindsprøjtning, at det maatte være en saadan. Den virkede hurtigt og jeg tabte Bevidstheden.

Da jeg vaagnede igen og kom til mig selv, kunde jeg først ikke rigtig fatte, hvor jeg var, men saa begyndte det at gaa op for mig, at jeg var paa en Sindssygeanstalt, Jeg hørte Stemmer fra de andre Værelser og forsøgte at skelne dem. Ved Siden af mig lød det ustandseligt »Wa—sser — Wasser«, og et andet Steds fra sang en ustandseligt Melodien »Spinn, spinn, Tochter mein«. Saa hørte jeg en Røst, som syntes at tilhøre en Mand, men senere erfarede jeg, at det var en Kvinde. Under mig gik nogen frem og tilbage, og nu og da lød det som en Kaptejns Kommanderen paa Kommandobroen. Det viste sig senere at være en tyrkisk Officer, der i sine Anfald troede at kommandere sine Soldater.

Saa kom der en Sygeplejerske ind for 'at gøre Værelset i Stand og tilse mig. Hun var høj og ret kraftig bygget, lys med kolde blaa Øjne og et halvt haardt, halvt indholds-løst Udtryk.

Hun begyndte at bone Linoleumsgulvet, sagde i en kommanderende Tone til mig, at jeg skulde staa op og vaske mig. Vandet var iskoldt, og jeg var saa bange og ulykkelig, at jeg ikke havde nogen Lyst til noget som helst. Hun hjalp mig med at sætte mit Haar, og da det ikke gik hurtigt nok, slog hun mig i Hovedet med Børsten. Jeg skulde skynde mig at gøre mig færdig, til Lægen kom. Jeg tiggede og bad om at komme ud, men hun svarede koldt og afvisende, og da jeg spurgte, hvor jeg var, sagde hun i en Anstalt for »Nervenkranke«.

Ved 10-Tiden kom Lægen, en høj, kraftig Mand, godt oppe i Fyrreerne, med et rødt Overskæg og temmelig skødesløst paaklædt. Sammen med ham kom Oversygeplejersken, og det, jeg straks lagde Mærke til ved hende, var et stort Sølvkors, hun bar paa Brystet. Jeg bad og bad om at komme ud og spurgte, hvad jeg da fejlede. Herpaa svarede han: Melankoli og Angst. I de første Dage græd og jamrede jeg ustandseligt.

Sygeplejersken skældte mig ud og gjorde Nar af mit daarlige Tysk, men da Lægen senere hen spurgte, hvordan jeg var, svarede hun: »Aa, ikke saa slem.« Men naar vi var alene, skældte hun ud igen. Jeg fik Sovedraaber hver Nat og senere 20 Draaber Opium tre Gange om Dagen. Det beroligede mig noget, men jeg følte mig stadig dybt ulykkelig. En Dag kom en »Kreisarzt« for at til tilse mig. Han satte sig ved min Seng og spurgte uden nogen Indledning, hvorfor jeg havde villet berøve mig Livet fem Gange. Jeg svarede ophidset: »Jeg berøve mig Livet?«

Saa rejste han sig pludseligt og fo'r ud af Døren. Sygeplejersken skændte atter, fordi jeg havde svaret saaledes og befalede mig at gaa til Sengs.

Jeg havde en Nattevagt, en høj, knoglet Kvinde, der altid førte en Mængde religiøse Bøger med sig. Hende spurgte jeg, om det ikke var muligt at komme ud, og hun sagde, jeg skulde kun være rolig, hvad jeg ogsaa forsøgte. Men alligevel fortalte hun til Søstrene, at jeg var urolig, og sagde, at jeg en Nat havde danset paa Bordet, hvad jeg absolut ikke havde gjort.

Jeg fik Opium, hvad der beroligede mine Nerver noget, saa jeg kunde sove, men vaagnede saa op igen til den frygtelige Virkelighed og saa de forskellige Patienters Gøren og Laden. Nu og da kom ogsaa en anden Læge end Dr. L., en Dr. H., som saa til os.

Den første Patient, jeg talte med, var en ung Pige paa nogle og tyve Aar. Hun kom gennem Korridoren med min Sygeplejerske, som spurgte, om hun maatte aflægge mig en Visit, hvad jeg nægtede, fordi jeg sagde, hun var saa syg. Herpaa svarede Sygeplejersken mig: »De er meget mere syg end hun.« Hun havde, da hun kom til Anstalten, haft et dejligt rødgyldent Haar, som var klippet af til »Pagehaar«, og havde da været saa stærk, at tre Sygeplejersker ikke havde kunnet holde hende. Engang imellem saa hun op til Loftet og sagde: »Caruso«! ellers kunde hun sove og laa stille og rolig paa Sofaen. Hendes Galskab bestod i at komme til at lege med Vand.

Mit næste Bekendtskab var en ret køn Jødinde, der havde været Lærerinde. Hun var meget rolig, kun nu og da kunde hun danse lidt rundt, ellers var hendes Yndlingsbeskæftigelse at klippe sine Klæder itu og saa sy dem sammen igen paa forkert Maade. Hun svarede ellers ret godt og smilede, men kunde dog ogsaa være meget stædig. En Del af sin Intelligens havde hun endnu, havde været sendt hjem en Gang men var ikke rask nok. Hun var nu lidt bedre, men der kom et Tilbageslag, idet hun en Nat kom ud i Korridoren og saa den før omtalte Nattevagt, der ofte sad og sov, skønt hun lod, som hun læste i sine religiøse Bøger. Hun truede, bød hende haardt og kort at gaa tilbage til sit Værelse. Hun følte sig angst og bange, og hendes Tilstand forværredes herefter. Ikke desto mindre skulde hun altsaa rejse, og Aftenen i Forvejen, da jeg sad i det saakaldte »Tagesraum« og talte med en ny Patient, en Hr. P., som havde været med i Krigen og se-

nere været paa en anden Anstalt, kom hun ind og begyndte at danse rundt, en underlig fantastisk Dans. Og under alt dette var ingen Sygeplejerske at se. Da hun saa skulde i Seng den Aften, var hun intetsteds at finde — først langt om længe fandt de hende siddende sammenkrøben i et Skab. Næste Dag kom hendes Tante og hentede hende, og det sidste Billede af hende, jeg husker, var, at hun vaklede ud af den lukkede Afdeling ved Tantens Arm.

Det var en af mine Lidelsesfæller, der forlod Anstalten — uden at være helbredet. Og af alle dem, jeg var sammen med der, var jeg den eneste, der fik min sunde Fornuft tilbage. Hver Dag i den første Tid telefonerede min Mand og forespurgte om mit Befindende og om jeg kunde sove, hvorpaa der altid blev svaret bekræftende. En Gang fik han ogsaa Lov at komme, men var kun fem Minutter og var saa uhyre rastløs og skyndte sig af Sted over Hals og Hoved. I denne Forbindelse maa jeg ogsaa omtale, at jeg blev tyndere og tyndere. I mit ydre Befindende hændte det, at jeg i Løbet af ganske faa Dage afmagredes i en uhyggelig Grad, og da min Mand engang ønskede at se mig, nægtede Lægen det og bad ham vente — det vilde jo ikke være nogen Reklame for hans Anstalt, at jeg var saa afmagret.

I Begyndelsen af November hændte det en Nat, at min Forstand pludselig kom tilbage. Jeg følte det, som naar Dagningen kommer efter en lang frygtelig Nat, og idet jeg nu havde min Fornuft, følte jeg med en underlig Klarhed, hvor aandeligt medtagne baade min Mand og min Søn var, og jeg frygtede for, hvad der skulde blive af dem.

Dagen efter bad jeg om at tale med Lægen og forlangte at komme hjem, hvad han bestemt nægtede. Min Mand kom endnu en Gang og saa til mig. Sygeplejersken, som han spurgte om mit Befindende, svarede, at jeg var rolig, men ingen omtalte, at jeg stadig fik Opium. Jeg fortalte ham om de mange sindssyge Patienter, der var her, men det syntes ikke at forurolige ham, tværtimod mente han, at jeg overdrev og foreslog mig at slutte mig nærmere til dem og stifte nogle Bekendtskaber blandt dem.

Dengang kendte jeg dem endda ikke allesammen, og det nærmere Bekendtskab lærte mig endnu flere sørgelige Tilfælde. Der var saaledes en Dame, en tidligere dansk Hofdame, der havde været der i 19 Aar og vistnok aldrig

kunde komme sig. Hun laa stadig i Sengen, og naar hun modtog Besøg, tiltalte hun altid de besøgende som kejserslige eller kongelige Personer. Hun levede stadig ved Hof-fet i sine Tanker.

En anden Dame kunde ikke tale, det var kun usammenhængende Lyde, der kom over hendes Læber.

En tredie Dame sad altid og legede med sin Dukke og havde ingen Følelse af, hvor hun var.

En fjerde, Fru R., havde været der i over 2 Aar; hun var meget støjende og raabte altid paa Bonbon. Enten laa hun eller gik oppe barfodet og kom sjælden udenfor Døren.

Der var ogsaa en Mand, halv Krøbling, der altid var indelukket.

En anden Patient gik stadig rundt paa Taaspidserne, var en enkelt Gang oppe, naar det passede Sygeplejersken, og gik og nussede rundt, ellers laa hun og sagde altid: »Alles ist sauber.«

Saa en Aften blev der truffet Forberedelser til at modtage en ny Patient i Værelset ved Siden af mig, og temmelig sent kom hun saa. Hun blev baaret op ad Trappen i en Art Stol. Inde i Værelset begyndte hun at skrike saa voldsomt op, som ingen af de andre nogensinde havde gjort. Skønt hun var spændt til Sengen, havde de uhyre Besvær med at styre hende. Hun fik saaledes flere Indsprøjtninger, før hun faldt i Søvn, og ustandselig lød Raabene: »Lohengrin«, »Champagne«, »Die Kaiserinn ist tot«, (hvad hun ikke var dengang). Om Natten var hun rolig nogle Timer, men saa tog hun fat igen og hylede og skreg til langt op ad Dagen. Sygeplejersken, der havde været inde hos hende, kom ligbleg ind til mig i højeste Grad medtaget. Endelig kom den anden Læge, Dr. H. til, og han beordrede hende flyttet; hun var nemlig et fuldkommen sindssygt Menneske.

Dr. L. havde, da jeg havde været der nogen Tid, givet mig Lov til at komme op. Saa tog han, som han ofte plejede, ud paa et Gods, han havde, og da han kom tilbage og saa mig oppe, spurgte han meget forbavset, om hvorfor jeg var oppe. Han havde fuldstændig glemt, at han selv havde givet mig Tilladelse.

En Eftermiddag sad min Sygeplejerske ved min Seng og syede. Jeg tog da uden at tænke videre over det hendes lille Broderesaks og sad og legede med den. Pludselig sprang hun op og fo'r ud af Værelset og kom et Par

Minutter senere tilbage med tre andre Sygeplejersker, der brutalt rev alle Klæderne af mig og syede mig ind i vaadt Sækkelærred, saa jeg hverken kunde røre Arme eller Ben. Og derpaa kastede de mig plump over paa min Seng og gav mig en dobbel Portion Sovepulver, saa jeg tabte Bevidstheden. Først 12 Timer senere, Kl. 6 om Morgen, kom Nattevagten og pillede Traadene op, hvormed Sækkene havde været syede sammen. Jeg følte den uendelige Befrielse ved atter at være fri — og sov saa atter ind til langt op ad Dagen. — Jeg bad atter og atter om at faa Besøg af min Mand, men fra 23. Oktober til 5. Februar var han der kun 5—6 Gange, som det vil fremgaa af Klinikens Journal. — Dagen før min Fødselsdag (15. Decbr.) bad jeg Lægen om at faa Besøg. Jeg vidste, at naar han telefonerede til min Mand, kom han altid. Han kom saa ogsaa sent paa Dagen med en Alpeviol og sit Billede. — Den Dag forlod den Rødekors-Søster, der havde passet mig, Anstalten, som det senere viste sig paa Grund af visse Uregelmæssigheder.

Juleaften var der et Juletræ i Korridoren, som Patienterne fik Lov at se, og i Forvejen blev der bragt os nogle Godter paa en Bakke fra Oversygeplejersken, »aus Liebe« hed det — næsten parodisk.

Juledag kom min Mand med nogle Præsenter fra ham selv og mine Søskende; dog blev han ikke længe, da han saa min Fortvivlelse.

I Begyndelsen af Januar kom der en ny Doktor i Stedet for Dr. H—e. Dr. L. sagde ved Introduktionen, at jeg snart skulde forlade Anstalten. Nogen Tid efter hans Tiltræden spurgte han en Aften, hvad der egentlig var i Vejen med mig, da jeg gjorde et saa deprimeret Indtryk, og blev ved med at trænge ind paa mig for at faa Grunden at vide. Han kom saa igen, og da jeg fortalte ham, at jeg var bekymret for min Mands Sundhedstilstand og hans Forretninger og Transaktioner, og sagde ham, at baade han og min Søn var nervelidende, skrev han dette ned, men præget af hans egen Opfattelse, og da jeg hævdede, at det slet ikke var mine Ord, og at han ikke havde gjort Skel mellem Sagen selv og dens Skygge (min Sygdom), svarede han med Pilatus: »Hvad jeg skrev, det skrev jeg.« Da han engang senere havde Papiret hos sig, forsøgte jeg ved List at faa fat paa det og rive det itu, men uheldigvis var det en anden Patients Notitser.

Ved Siden af mig kom der en ny Patient, en ældre

Dame, der nu og da havde nogle Anfald, der gjorde hende det lidt vanskeligt at tale, men ellers var hun langtfra sindssyg eller mentalt forstyrret. Hendes Datter kom daglig og besøgte hende og blev timevis i Anstalten, men tilsidst tog hun hende ud, fordi hun, som hun sagde til mig, fandt, at Sygeplejerskerne var mere nervøse end Patienterne. Jeg husker ogsaa, at Oversygeplejersken en Aften var inde hos mig, og vi hørte hende kaste sig frem og tilbage i Sengen. Sygeplejersken spurgte, hvad der var i Vejen, og jeg bemærkede da, at hun vistnok ikke kunde sove, og uden at undersøge Sagen nærmere eller spørge de andre Sygeplejersker ad, gav hun hende et Sovepulver. En ny Patient, en ung Pige, der var temmelig støjende, fik Besøg af nogle Slægtninge, skønt det ellers ikke efter Anstaltens Regler var tilladt støjende Patienter at modtage Besøg — men mig blev det stadig nægtet, naar jeg var urolig.

Den 2. Februar fik jeg et Brev fra min Mand (fra Nytaarsaften til denne Dato havde jeg ikke set ham), hvori han fortalte, at jeg nu vilde komme til at forlade Anstalten for at rejse til et andet Sted en 8 Timers Vej herfra. Her skulde jeg saa efter hans Ord have fri Lejlighed til at bevæge mig saa meget som muligt. Man spurgte mig, om jeg selv var i Stand til at pakke min Kuffert og var en Del forbavset over, at jeg kunde gøre dette.

Saa den 5. Februar rejste jeg fulgt af min Mand og Oversygeplejersken, der passede meget nøje paa mig, og kom efter 8 Timers Forløb til Bestemmelsesstedet. Da vi var naaet halvvejs, hvor der var et større Ophold, vilde jeg komme til at møde en Dame, vi kendte fra Kina. Hun var der ogsaa (Toget var forsinket en hel Time), og det var da min Hensigt at faa hende til at hjælpe mig med at telefonere tilbage til Anstalten for at forespørge, om Dr. A. kunde udstede den Attest, han havde afgivet, nemlig:

25. 1. 20.

»Hvis Dr. L. tillader Fru Mara at tage hjem i Løbet af faa Dage, vil jeg ogsaa indvillige heri. Dr. A.*)

*) Hvorledes kunde i det hele taget en Læge lade en Patient, der fik saa stærke Medikamenter, rejse paa saa kort Sigt?

Jeg forsøgte ved dette Møde at komme til at telefonere, men hun erklærede, at der ingen Telefon var paa Bane-
gaarden, og da jeg fortalte om de andre Ting, jeg havde
lidt, troede hun det ikke. Hun var i Forvejen blevet
prepareret. Saa kom vi endelig til den nye Anstalt, og
min Mand og jeg spiste i det Værelse, der var bestemt for
mig. Skønt jeg ikke ellers kunde faa noget videre Ind-
tryk af Stedet, saa jeg dog straks, at det hele var langt
ringere, ja næsten fattigere end den Anstalt, jeg kom fra.

Saa fik jeg et Sovepulver og faldt i Søvn. Næste
Morgen vaagnede jeg saa i de nye Omgivelser og begyndte
at se mig om. Døren stod aaben ud til Gangen, og den
første Skikkelse, jeg fik Øje paa, var en ung Jødinde med
halvtlukkede Øjne og lange, brune Fletninger. Hun var
ligbleg og meget mager, fuldstændig et levende Lig. Jeg
var altsaa atter blandt sindssyge. Op ad Dagen kom den
ene af Lægerne, Dr. He. Han satte sig ved min Seng og
begyndte at udspørge mig. Det var en ung, svær Mand
paa 28 Aar med en noget haltende Gang, i sit Ydre en
fuldstændig Type paa en Tysker. Da han i Samtalens
Løb fortalte, at hans Moder var norskfødt, troede jeg, der
her var et Foreningspunkt mellem os, og jeg bønfaaldt ham
paa det halve Landsmandsskabs Regning at lade mig
komme ud, hvilket Spørgsmaal han dog slog hen. Senere
kom den øverste Læge, Dr. Ho, en høj, mørk Mand af
nervøst, ubestemt Væsen, og medens de to Læger, min
Mand og Sygeplejersken var i mit Værelse, bad jeg ind-
trængende om at maatte faa Lov at telefonere til min tid-
ligere Læge paa Anstalten i Hamborg. Lægerne spurgte,
om min Mand vilde tillade dette, og da han ikke havde
noget imod det, sagde de, at jeg saa altid senere kunde
gøre dette. I alle disse fires Paahør sagde jeg saa: »Véd
De, at jeg i den tidligere Anstalt altid fik 60 Draaber
Opium og et Sovepulver?« Dette vidste de ikke, men
sagde, at jeg godt kunde faa nogle beroligende Midler. Da
de var gaaet, følte jeg mig meget ulykkelig og oprevet, og
som jeg kom hen til Vinduet, og uden at tænke videre
over det, trykkede jeg min Haand mod Ruden. Nervøs,
som jeg var, trykkede jeg ret haardt til, og Ruden faldt
ud. Straks kom en af Sygeplejerskerne meget altereret og
gav ondt af sig. Hun vaskede Blodet af min Arm og be-
ordrede mig i Seng. Om Aftenen kom en Røde-Kors
Søster for at give mig en Morfinindsprøjtning. Jeg vilde
nødigt men maatte føje mig. Som jeg saa laa de Par
Minutter, inden Indsprøjtningen virkede, græd jeg stadig,

og den Patient, der boede tæt ved mig, kom saa ind og sagde meget docerende, at Morfin ikke var saa slemt, naar man kun søgte at vænne sig af med det. Mærkeligt var det at høre dette af hendes Mund, da hun netop var der paa Anstalten for at vænnes af med Brugen af Morfin.

I de følgende Dage følte jeg for Alvor, at jeg var en en Fange og udtalte det baade til Sygeplejerskerne og Patienterne. Til Dr. Ho sagde jeg, at hvis han vilde lade mig gaa, vilde jeg ikke gøre ham noget ondt; i modsat Fald skulde han en Dag komme til at høre fra mig. Han svarede undvigende og slog Sagen hen*). Hans Frue, en ret køn og elegantklædt Dame, besøgte undertiden Anstalten og saa til Patienterne, og da hun en Dag var inde i mit Værelse, bad jeg hende tale med sin Mand om at lade mig gaa, og det lovede hun, men skønt jeg senere gentagende Gange erindrede hende om dette Løfte, blev det dog uden Resultat.

En halv Snes Dage senere forlod de to Røde-Kors Søstre (der var rigtig venlige og elskværdige), Anstalten, fordi der sagdes, at de ikke kunde komme ud af det med Dr. He., og den ene af dem sagde, inden hun rejste, at hun var glad ved, at det var den sidste Morfinindsprøjtning, hun skulde give der. Der var nemlig en af Patienterne, der var uheldbredelig Morfinist, og denne Dame fik stadig rigelige Indsprøjtninger — for Penge, hvad hun selv fortalte.

Midt i Maaneden kom en ny Sygeplejerske, Søster D., en høj, lys Kvinde, der i Begyndelsen gjorde et ret godt Indtryk paa mig. Dr. Ho kom ind og præsenterede hende for mig. Jeg sagde, at jeg undertiden var ret vanskelig og tilbøjelig til at græde, men hun sagde, at vi nok skulde komme ud af det med hinanden.

Lidt efter lidt lærte jeg de forskellige Patienter at kende. Den Dame, der boede ved Siden af mig, var en lille spinkel Person, der altid syntes at være fornærmet paa hele Verden. Hun talte aldrig til nogen og sad ofte i sit Værelse, skjult bag sin Seng. Kom nogen hende for nær, slog hun efter dem. Mig syntes hun at have en vis Forkærlighed for, fordi hun havde hørt mig tage Patienternes Parti overfor Læger og Sygeplejersker. Da jeg en-

*) Hvad hans Dom ellers var om mig, kan fremgaa af, at han selv gav mig videnskabelige Bøger at læse.

gang spurgte hende om hendes Hjem, svarede hun: »Jeg har intet Hjem«, og naar hendes Datter besøgte hende, sad hun ofte i lange Tider uden at mæle et Ord. Breve og Pakker fra hendes Hjem aabnede hun slet ikke.

Omtrent lige over for mit Værelse var en ung adelig Dame, Freiinn v. X., som led af epileptiske Anfald. Hun havde gjort Tjeneste i Krigen som Sygeplejerske, men havde ikke kunnet udholde det haarde Arbejde og var begyndt at faa disse Anfald. Hun holdt mest af at ligge stille i Sengen og var ret tilfreds, men naar hun blev tvunget til at gaa ud i Parken, bemærkede jeg, at dette havde en saa uheldig Indvirkning paa hende, at hun næsten altid fik et Anfald bagefter. Mig havde hun i særlig Grad fattet Forkærlighed for og tiggede og bad mig om at kalde hende ved Fornavn, hvad jeg ogsaa gjorde. Hendes Udtryk var altid meget højstemt. Hun havde hørt, at jeg fik Veronal og bad om ogsaa at faa det og om, at jeg maatte bringe hende det, hvad jeg ogsaa gjorde. Mærkværdigt nok fik Patienterne de Medikamenter, de bad om. Men hun tog imidlertid ikke dette Sovemiddel, for senere hen blev det opdaget, at hun havde gemt Tabletterne i sin Skuffe. Hendes Skæbne, der var meget sørgelig, skulde imidlertid faa en endnu sørgeligere Afslutning, som jeg her skal fortælle. En Aften, da den før-omtalte Jødinde kom gaaende i Gangen, standsede Søster D. hende og sagde: »Vilde De gerne hjem?« Hun svarede intet, men gik hen til Døren og blev staaende foran den. Senere sad hun længe oprejst i sin Seng og stirrede hen for sig. Søsteren talte nu til hende og bad hende svare, men hun sad blot stille som forhen. Dog var det tydeligt, at Tanken om at komme bort havde slaaet Rod i hendes syge Sjæl, for en Dag hørte jeg en høj Skrigen og saa alle Sygeplejerskerne styrte ind i Freiinn v. X.'s Værelse. Den unge Jødinde var pludselig gaaet derind og havde forsøgt at springe ud af det øverste lille Vindue. Skønt Fr. v. X. laa stille i Sengen og havde været meget forskrækket, blev hun dog udkældt af Sygeplejersken i de haardeste Udtryk. Denne Begivenhed gjorde saa stærkt Indtryk paa hende, at Anfaldene fra denne Dag blev hyppigere og hyppigere, og trods al Lægernes megen Medicin, døde hun lige i Begyndelsen af April, og hun fik en stor-slaaet Bisættelse i Slægtens pragtfulde Familiebegravelse. En Kalender med religiøse Smaaavink og Skriftsteder, der hang i hendes Værelse, og som hun altid havde givet mig Blade af, fik jeg efter hendes Død forærende af hendes Moder.

I Begyndelsen af Marts fik jeg Brev fra min Mand, at min Søn vilde faa Ferie i Midten af samme Maaned, og samtidig fortalte han, at han havde tænkt, at han skulde tilbringe 14 Dage i Y. Jeg indsaa straks, hvor forkasteligt det vilde være at lade Barnet komme til dette Sted, og skrev til min Mand min Mening derom. Alligevel kom han den 13. Marts om Morgen sammen med sin Fader. Min Søn fik anvist Bolig i en Bygning for lettere syge, der hørte til Anstalten. Jeg fik Tilladelse til at forlade den lukkede Afdeling og gaa en Tur med min Mand. Jeg bad ham indstændigt om at komme bort fra Anstalten, men han nægtede det bestemt. Da vi kom hjem, var der dækket Thebord til os, og min Mand, der var bleven præsenteret for Freiinn v. X., spurgte da, om hun ikke ogsaa maatte faa Lov at drikke The med os, hvad jeg fraraadede, da jeg vidste, hvor angrebet hun var efter sine Spadsereture. Min Anelse slog desværre ogsaa til. Da hun var kommet ind paa sit Værelse, fik hun et af sine Anfald. Den 17. Marts døde en Hr. H., der boede i Værelset ved Siden af min Søn, og jeg anede, der var noget hemmelighedsfuldt ved det, hvad der ogsaa var Tilfældet, som jeg senere fik at vide. Han havde hængt sig paa Døren i sit Værelse. Lægerne var meget ophidsede, og Dr. He havde ikke engang haft Mod til at se ham. — Den 2. April døde Freiinn v. X. som ovenfor omtalt.

Min Søn opholdt sig en 14 Dages Tid i Anstalten og gik rundt mellem de syge. Nogle syntes han om, andre var han bange for.

Saa rejste han, og jeg fik efterhaanden flere smaa Friheder som f. Eks. at det blev mig tilladt at gaa nogle Ture med en Baronesse v. Y., der havde levet i lange Tider i Østersøprovinserne, men nu havde tabt hele sin Formue. I disse Dage hændte en anden sørgelig Begivenhed. Der var kommet en Patient, en Dame, hvis Mand havde en Gaard paa Landet. Manden var svagelig, og hun havde den Indbildning, at hun havde sat hele Gaarden over Styr. Medens hun var hjemme, havde hun et halvt Aar igennem atter og atter forsøgt at berøve sig Livet, og trods det havde hendes Nerveløse tilladt, at hun var hjemme. Og her paa Anstalten forsøgte hun det samme. En Dag lykkedes det hende at faa fat paa en Flaske med Saltsyre, der stod i et lille Skab — man lægge Mærke til, at det var den lukkede Afdeling — og tog et halvt Glasfuldt deraf med ind i sit Værelse. Da hun

havde stor Fortrolighed til mig, fortalte hun mig det og bad mig ikke røbe det. Da hun imidlertid straks efter var meget ophidset og i stort Sindsoprør atter og atter sagde: »Kom ikke ind i mit Værelse«, gav jeg Sygeplejerskerne et Vink om at passe paa hende, da jeg anede, der var noget ondt i Vente. De tog det imidlertid meget roligt, indtil Ulykken virkelig skete. Hun havde da taget noget af Giften og lagde sig paa Sengen for at afvente Døden. Straks blev der stor Opstandelse og man gav hende Modgift.

Forholdene var i det hele taget alt andet end sikre der paa Anstalten, saaledes løb tre mandlige Patienter bort i den Tid. Jeg fik stadig min sædvanlige Portion Opium, 108 Draaber pr. Dag, og Veronal, skønt jeg nu var roligere og skønt Sygeplejersken spurgte, om Portionerne ikke skulde mindskes. Da der ikke var nogen Kontrol, kastede jeg imidlertid de 72 Draaber bort, da jeg følte, de ødelagde min Mave — og ingen opdagede dette.

Et Lyspunkt i min mørke Tilværelse var, at der var kommet en ny Sygeplejerske, Søster V. Jeg havde set hende før i Anstalten i H., hvor hun engang havde været paa Besøg. Her var hun Privatsygeplejerske for en Patient, der mærkelig nok havde været i Østen og var kommet herover med samme Skib som jeg. Hun var et overordenlig fint og forstaaende Menneske, en virkelig Sygeplejerske i Ordets bedste Forstand. Hun var Katholik og viste i Sandhed sin Tro i sine Gerninger. Mig behandlede hun med den største Venlighed og Forstaaelse, hun bad daglig for mig, og trods sit haarde og anstrengende Arbejde skaffede hun sig altid Tid til at deltage i Majandagterne for at bede for mig.

Og aldrig glemmer jeg den Karakteristik, en af Patienterne, en Mand, der var kommet sig og kun var paa en Art Efterkur paa Anstalten, gav. Han sagde nemlig en Gang til mig, da vi talte om Dr. He: »Ved De, hvad han er; han er, hvad Englænderne kalder »a cad« (en Slynge).«

I Midten af Marts fik jeg et Brev fra min Søster fra Kina, som tilfældigt opholdt sig i London paa Ferie. Brevet var sendt til min Mands Adresse og sendt mig fra ham.

Den 25. April om Eftermiddagen kom saa endelig min Søster, Fru N. N., sammen med min Mand. Jeg bad hende skaffe mig bort, og det lovede hun, og tvang ham til at

lade mig komme ud. Men der skulde gaa 14 Dage, inden Anstalten vilde give Slip paa mig, og i disse 14 Dage blev der ikke gjort den ringeste Forandring i Behandlingen af mig. Jeg fik saaledes stadig den samme Dosis Opium som før. Min Søster anede ikke, at det var en Sindssygeanstalt og sov ogsaa selv her i Afdelingen for lettere syge. Den første Nat forberedte jeg en Række Spørgsmaal, som jeg næste Morgen bad min Søster nedskrive og som hun saa forelagde Dr. Ho næste Morgen og opfordrede ham til at besvare. Jeg hidsætter her Spørgsmaalene og Svarene samt mine egne Bemærkninger.

26. 4. 1921.

Spørgsmaal I:

Jeg (Min Søsters Navn), Søster til Deres Patient Fru Mara, spørger Dem, Dr. Ho, hvilken Sygeplejerske, der var her i Sanatoriet, da min Søster, Fru M., kom?

Dr. Ho's Svar: Søster O. og M. (Røde Kors).

Spørgsmaal II:

Hvilken Sum betaler min Søster, Fru M., hver Maaned uden Ekstra?

Dr. Ho's Svar: 50 Mark pr. Dag.

Spørgsmaal III:

Hvad er min Søster Fru M.'s Sygdom?

Dr. Ho's Svar: Melankoli.

Spørgsmaal IV:

Hvorfor er min Søster Fru M. i den lukkede Afdeling?

Intet Svar*).

Spørgsmaal V:

Hvilket Lægemiddel faar min Søster Fru M.?

Dr. Ho's Svar: Tinct. Opii.

(Min Bemærkning: 108 Draaber om Dagen og et Sovemiddel, Veronal, hver Aften.)

*) Han kunde ikke svare, fordi han ikke selv vidste hvorfor.

Spørgsmaal VI:

Maa min Søster Fru M. have en Kniv i sit Værelse?

Dr. Ho's Svar: Nej,

(Min Bemærkning: Imidlertid fandt jeg en kinesisk Kniv i den Kuffert, som min Mand havde pakket til mig, og samme Kniv var i mit Værelse i den lukkede Afdeling i henved 3 Maaneder. Denne Kniv er overgivet i en ansvarlig Persons Hænder i R. (og jeg har sammes Kvittering) kort inden jeg forlod Anstalten. I Følge Anstaltens Love er det ikke tilladt at have skærende Instrumenter i den lukkede Afdeling.)

Spørgsmaal VII:

Hvem har undersøgt min Søster Fru M.'s Sager?

Dr. Ho's Svar: Søster Olga.

(Sign.) *Dr. Ho.*

Dagen efter skrev min Mand saa følgende Erklæring:

R. 24. 4. 21.

Jeg under tegnede giver min Svigerinde Fru N. N. fuld Ret til at handle for min Hustru i mit Sted.

(Navn.)

Som Vidne: (sign) *Søster D.*

Jeg gjorde dette ikke, fordi jeg troede, at min Mand virkelig havde juridisk Ret til at give min Søster denne Ret, men for at have et fast Punkt, som jeg kunde gaa ud fra.

Den 30. April lykkedes det mig at flygte fra Anstalten, hvad jeg gjorde, fordi jeg ikke troede, min Mand vilde lade mig komme bort. En af Sygeplejerskerne, som havde fattet Godhed for mig, havde sagt op og skulde forlade Sanatoriet. Da hun havde set, hvor ulykkelig jeg følte mig, tilbød hun at hjælpe mig ud, og jeg indvilligede endelig i at modtage dette Tilbud, hvis jeg kunde gøre det, uden at hun kom til at lide noget for det.

Det var netop en Dag, da Oversygeplejersken var rejst, og der skulde komme en ny næste Dag, og der derfor ikke var nogen, der havde Ansvaret. Den omtalte Syge-

plejerske gav mig en Nøgle, saa jeg kunde slippe ud, og imedens stod hun uden for og ventede paa mig. Vi kom ogsaa godt og vel uden for Anstaltens Enemærker og skyndte os af Sted til Banegaarden. Paa Vejen mødte vi flere Patienter, men de lod, som om de ikke saa os. Vi fik fat i en Vogn og kom ogsaa til Stationen, men her blev vi stoppet, da man havde mærket min Flugt og gjort Alarm. Og midt i det hele kom Dr. He. med Toget fra Berlin og saa, hvad der var sket. Jeg blev da sat ind i en Vogn sammen med ham, hans Hustru og en Sygeplejerske. I Anstalten var alt i den største Forvirring, og begge Lægerne var meget ophidsede og udtalte sig med den største Harme om Sygeplejersken, der havde hjulpet mig. Men jeg beholdt trods alt mit Værelse, og alle Sygeplejerskerne var imod mig som før. Og de ekstra Indskrænkninger, der foreløbig var sat i Værk overfor mig, hørte ogsaa meget hurtigt op.

Den 7. Maj modtog jeg et Brev fra min Mand, hvori han skrev, at han havde gode Nyheder til mig. Han havde talt med en af Sygeplejerskerne i Sanatoriet, som netop skulde forlade dette, og hun havde lovet at skaffe mig et andet og bedre Opholdssted i N. Det skulde være hos en Doktor K., en tidligere Nerve læge. Han bad mig ikke omtale dette til nogen paa Anstalten; jeg skulde blot sige, at jeg skulde rejse til min Mand.

Den 20. Maj slog saa endelig Befrielsens Time; min Mand og jeg rejste til H., hvor vi mødtes med Søsteren, og derfra tog vi til N., hvor jeg kom i Huset hos den omtalte Dr. K. under Søster D.s Opsigt, altsaa min tredie Indespærring. — Jeg maa dog her indskyde, at Dr. K., efter at jeg havde opholdt mig der i over 2 Maaneder, stillede den Diagnose, at min Tilstand var aandelig sund, men at mine Nerver var ødelagte for Resten af mit Liv, og at det altsaa var en alvorlig Fejltagelse, at jeg havde været i de forskellige Sanatorier saa længe.

Medens jeg var i N., bestemte jeg at rejse til nogle bekendte i Skandinavien og besøge dem, og den 29. Juli rejste jeg.

Mit Besøg blev ved forskellige Omstændigheder til et vedvarende Ophold. Jeg boede paa et Par Pensionater og fandt endelig et varigt Ophold paa et af de store Hoteller i en af de skandinaviske Hovedstæder.

Jeg havde den Glæde at se min Søn her gentagne Gange, naar han havde Ferie, og han er kommet sig efter det Nervesammenbrud, ogsaa han havde haft, hvad en skandinavisk Læge forøvrigt ogsaa har bekræftet. Jeg har haft det Held at stifte Bekendtskab med nogle venlige og elskværdige Skandinaver, og jeg lærte gode og fine Karakterer at kende, — og det maa jeg særlig betone, — mest blandt de uformuende.

Desuden traf jeg en Del landflygtige Russere og blev optaget i deres Kreds. De forstod mig og jeg dem. Det var Folk, der forstod Livet i Ordets inderste Forstand og havde lært at foragte al smaalig Kritik. De forstod den Kunst at opmuntre deres Medmennesker i Livets Vanskeligheder, ja mere end det, det var Folk, der lærte en at smile gennem Taarer.

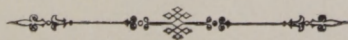
En Digter har nylig skrevet:

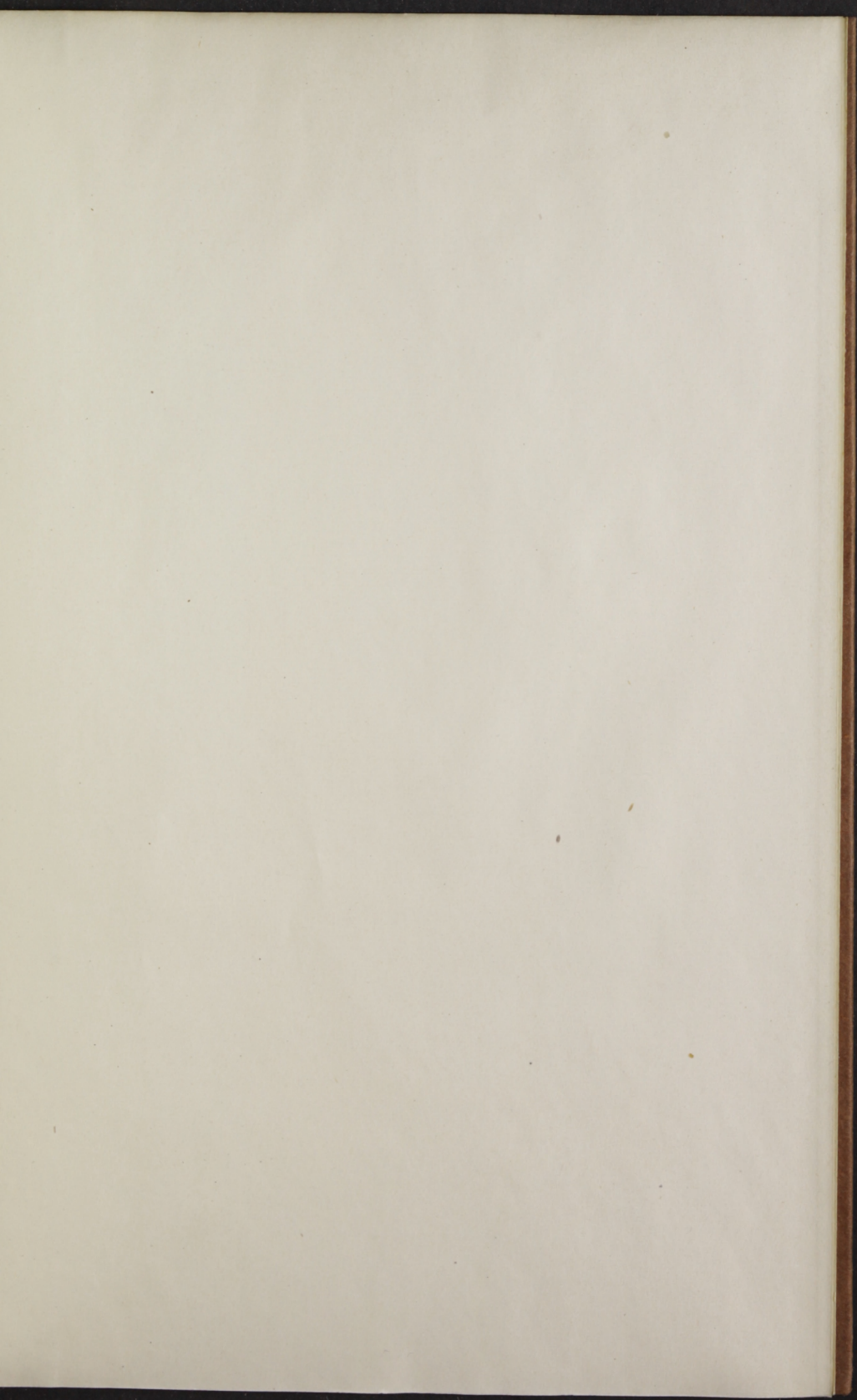
»Menneskene er som Børn og Daarer,
flyr fra Sorgen og vil altid le,
skønt kun den, der smiler gennem Taarer
kan al Livets dybe Lykke se.«

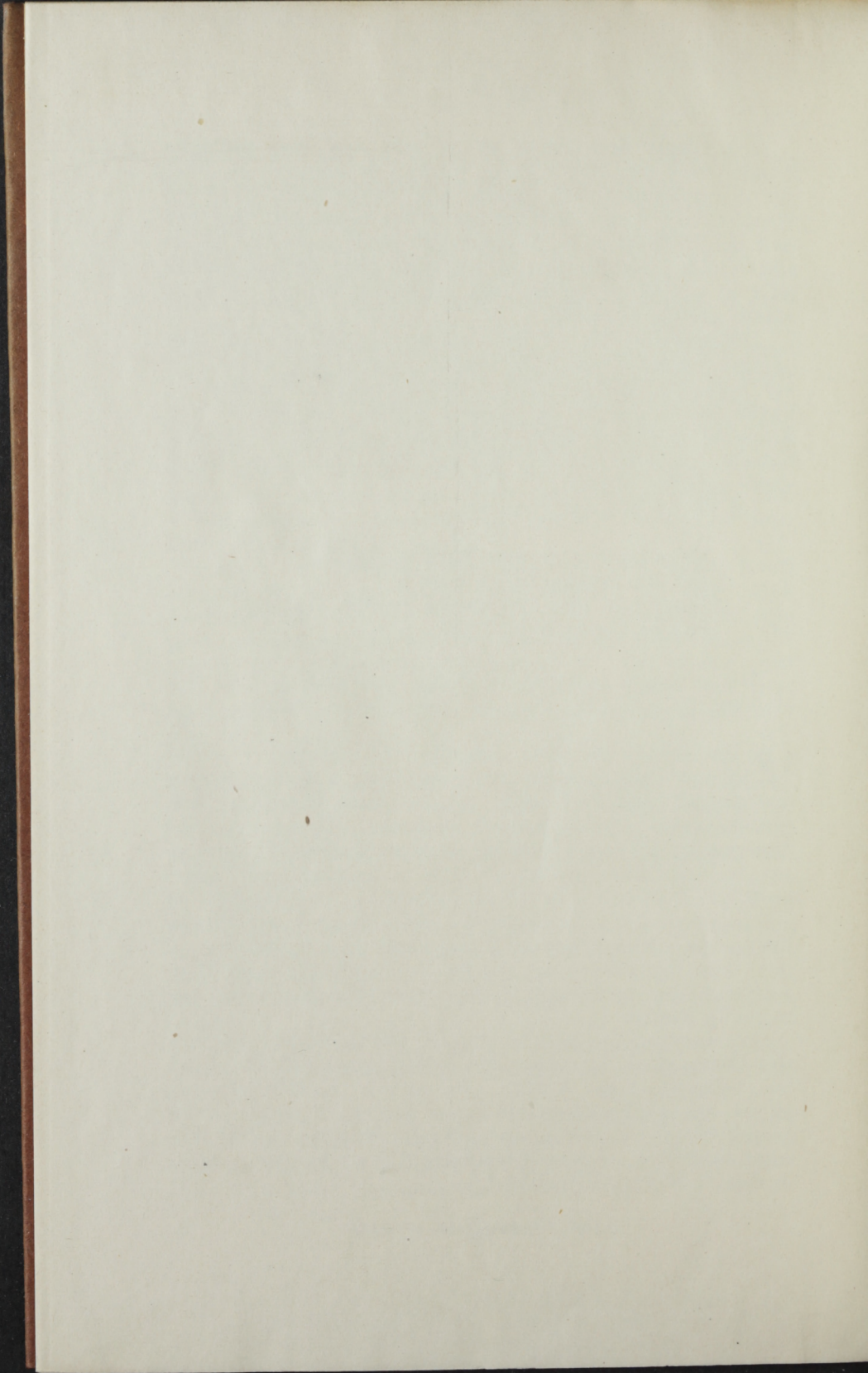
Det er sandt, man ser først den dybe Lykke, naar den er forbi, fjærnt fra os — gennem et Slør af Taarer.

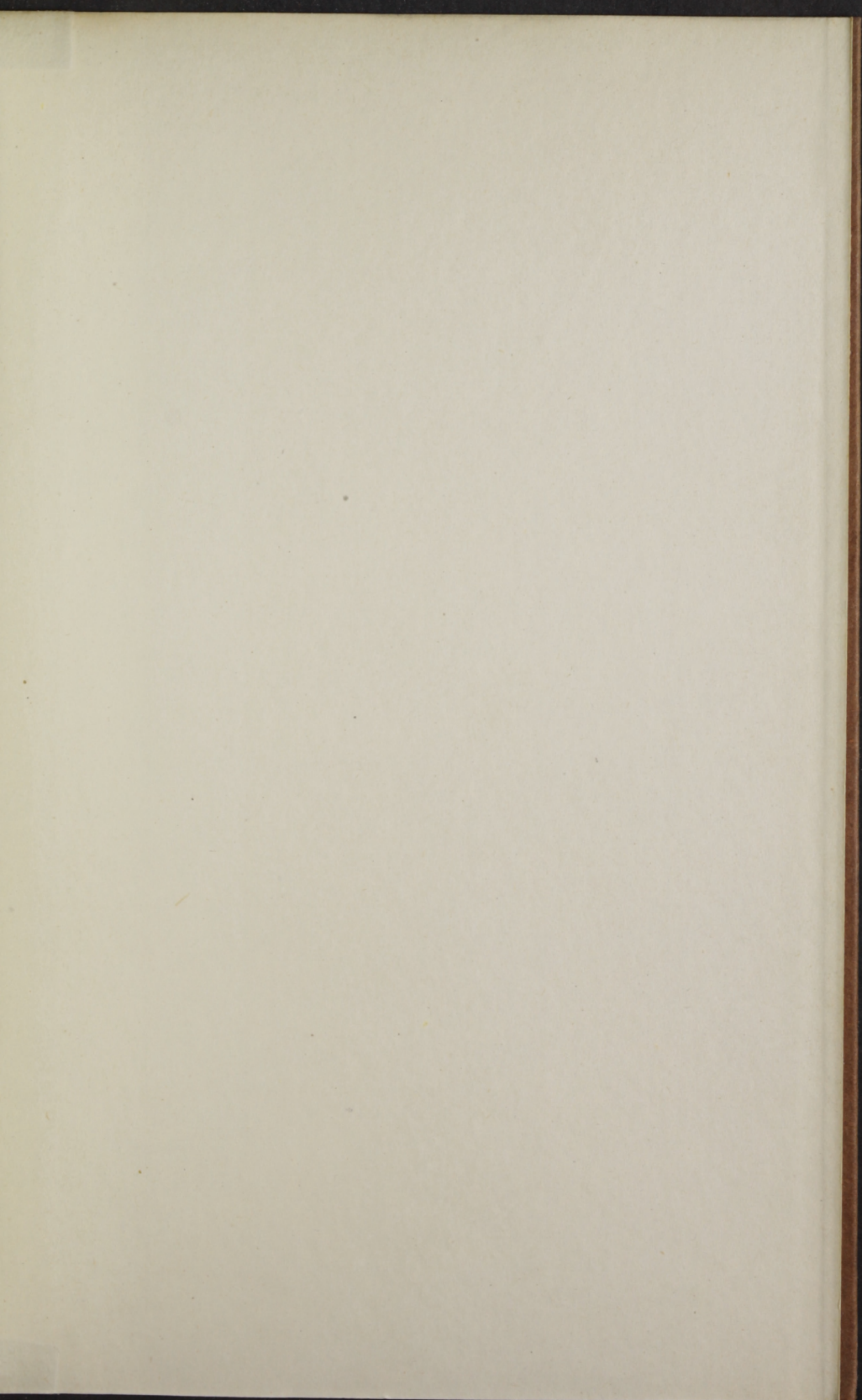
Og her ender saa mine sørgelige Erindringer. — Hvad jeg har oplevet er vel rent personligt, men min Skæbne har dog alligevel Bud videre ud, og mine Erfaringer kan maaske aabne Øjnene paa en og anden. Den Lære mine Optegnelser giver, er hvilken grusom Skæbne det Menneske er udsat for, der ved Tilfældet er anbragt i en Nerveanstalt i Tyskland. Den Overfladiskhed i lagttagelsen af Sygdommen, den Ligegyldighed i Behandlingen, den Haardhed — ja ofte ligefremme Grusomhed — i Opfattelsen af den syge, der raader her, er en Forbrydelse mod Mennesket og det menneskelige og tyder ikke paa nogen høj aandelig Kultur.

Og som jeg før har bemærket: Det saakaldte barbariske Østen staar i mange Retninger himmelvidt over den saa højtprieste tyske Kultur. Ja, man er næsten tilbøjelig til at tro, at Tyskerne altid har forvekslet Ordet Kultur med Videnskab. Videnskab og Kultur dækker nemlig ikke altid hinanden — men al virkelig Kultur bunder i sidste Instans i Hjertets Godhed.

Typ. „Athene“.